

Psychological bases of the optimization program in professional self-identification of unemployed persons

The article provides theoretical analysis of optimizing ways in the unemployed person's professional self-identification development.

It is noted that the main task of socio-psychological provision of unemployed person's professional self-identification is the awareness of personal uniqueness, the formation of a positive attitude to professional activity and psychological readiness to perform professional activities.

The most important socio-psychological condition for optimizing the unemployed person's professional self-identification is dialogue in a group work, the introduction of projective, problematic and active methods of education, creative cooperation between the psychologist and the client.

Key words: *professional self-identification, game-learning method, project method, training technologies, psychomudicle, psychodynamics.*

Афанасенко Лариса Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи і психології Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ.

УДК 159.92

Бедан В. Б.

ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ СХИЛЬНИХ ДО ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ РІЗНОГО ТИПУ

У статті презентовано результати теоретичних і емпіричних досліджень деяких психологічних характеристик осіб схильних до переживання самотності різного типу. Розглянуто погляди вчених на визначення поняття «самотність». Для емпіричної перевірки психологічних характеристик, що супроводжують переживання схильності до переживання самотності вибрані методики: «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» автори – О.П. Саннікова, В.Б. Бедан та Фрайбурзький особистісний опитувальник (FPI), форма В. Викладено результати емпіричного дослідження, спрямованого на визначення спектру властивостей осіб з різною модальністю переживання самотності, які виділялися за домінуванням емоційного, когнітивного, контрольно-регулятивного компоненту. Встановлено, що групи осіб з різним типом переживання самотності відрізняються специфічним набором властивостей, що аранжують прояви переживання самотності. Визначено, що для представників емоційного типу схильності до переживання самотності характерні тривожність, зосередженість на власних переживаннях, усвідомлення і прийняття самотності, невпевненість, небажання будь-що змінити у власному

житті. Для представників когнітивного типу самотності властиві конформність, поступливість, стриманість, інтровертність, дистанціювання в стосунках, послідовність в прийнятті рішення. Представників групи контрольньо-регулятивного типу самотності характеризує високий рівень самокритичності, здатність до самоаналізу, стабільність емоційного стану, вміння володіти собою, здатність контролювати й стримувати астенічні емоції, схильність до рефлексії, чутливість до нюансів міжособистісного спілкування.

Ключові слова: особистість, схильність переживання самотності, властивості особистості

Постановка проблеми. Проблема переживання самотності постає однією з актуальних в соціальній і духовній сфері життєдіяльності сучасної людини. Економічні, політичні, демографічні процеси сьогодення докорінно змінили соціальну сферу життя суспільства. Наслідки вимушених змін способу життя виявляються у підвищеній напрузі в міжособистісних стосунках, соціальній роз'єднаності людей, почутті безпорадності, розгубленості, невпевненості в майбутньому, що спричинює виникнення переживання самотності.

На виникнення самотності впливають не тільки зовнішні соціально-економічні чинники, а й особистісні, дослідження яких дозволяє розширити цілісне уявлення про досліджуваний феномен. Вивчення психологічних особливостей схильності особистості до переживання самотності та її складових, передбачає дослідження широкого спектру властивостей особистості, що аранжуюють її прояви. Необхідність більш повного розуміння цього переживання, надасть можливість застосування цих знань в консультативній, психокорекційній та терапевтичній практиці спрямованій на оволодіння навиками керування своїми психоемоційними станами, що сприятиме попередженню дезадаптації, збереженню фізичного та психічного здоров'я особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд класичних теорій і концепцій та сучасних підходів дозволяє відзначити, що в більшості з них самотність традиційно розглядається як негативне явище в контексті різних відносин, емоційних реакцій і пов'язаних з ними деформацій, що відображено в роботах Г. Зілбурга [15], К. Рубінстайн і Ф.Шейвер [6, с. 275], Дж. Янга [6, с. 552], В.І. Сіляєвої [9] та ін. Проте існує ряд досліджень, в яких вивчається позитивний аспект переживання самотності. Такі науковці як Д.О. Леонт'єв, Є.М. Осін, А.Ж. Саліхова [7], Д. Віннікот [14] та ін. розглядають самотність як етап самопізнання, самовизначення, як ресурс саморозвитку.

Вивчення феномену самотності поповнюється даними, що підтверджують наявність зв'язку між поясненням причин самотності та емоційними реакціями на цей стан: як людина реагує на самотність – проявом депресії чи ворожості, пасивним відходом («пливти за течією») або стає поштовхом до активних дій, спрямованих на подолання самотності. Вибір шляху певним чином залежить від

властивостей особистості. Так, Дж. Янг [6] виокремив дванадцять самостійних синдромів самотності, кожний з яких являє специфічний набір емоційних, пізнавальних і поведінкових властивостей особистості, такі як відчуття нудьги і порожнечі, хронічна печаль, почуття провини, безнадійність, безсилля, безпорадність, недовіра до інших тощо.

С. Бакалдіні виділив емоції, що пов'язані з самотністю, та розподілив їх на групи: «беззахисність і вразливість»; «відчуження від світу і людей»; «паніка і відчуження від себе»; «туга за конкретною людиною» [2, с. 8]. К. Рубінстайн і Ф. Шейвер також виявили чотири різні групи емоцій, що пов'язані із самотністю: 1) відчай; 2) депресія; 3) нестерпна нудьга; 4) самоприниження [6, с. 285].

Аналізуючи властивості особистості, осіб котрі переживають почуття самотності О.Б. Долгінова [3], В.М. Куніцина [5], В.І. Сіляєва [9], В. Джонс, Р. Хобс [12], Л.Е. Пепело [6, с. 152] серед найбільш характерних виділяють замкненість, відчуженість, низьку самооцінку, тривожність і фрустрованість, невпевненість в собі, недовірливість, що характеризує неадекватну оцінку власних можливостей.

Багато досліджень свідчать про зв'язок переживання самотності з сором'язливістю [4], схильністю до депресивних станів [11], інтроверсією [3]. Дж. Мур виділив дві домінуючі особистісні якості, які співвідносяться із самотністю - ворожість і пасивність (покірність). Науковець доводить, що самотні особи характеризуються низькою здатністю стримувати гнів, меншою спонтанністю і недостатньо розвиненим умінням встановлювати міжособистісні відносини [13, с. 134].

Отже, короткий аналіз наукових джерел показав, що в роботах багатьох авторів більше уваги приділяється особистісним чинникам переживання самотності, тобто пошуку комплексу характерологічних рис, або окремих властивостей, яскрава виразність яких створює у людини схильність до переживання самотності.

В цьому дослідженні вивчається саме *схильність* до переживання самотності, котра розглядається як складна, цілісна багаторівнева риса особистості, що охоплює сукупність емоційних, когнітивних, поведінкових та вольових утворень, пов'язаних з усвідомленням відповідальності за власні вчинки і життя в цілому, що характеризується власним ставленням до самотності, суб'єктивним очікуванням «самотногенних» ситуацій, готовністю реагувати на будь-які емоціогенні ситуації перш за все переживанням самотності, що виявляється у власних емоційних, когнітивних та поведінкових репрезентаціях.

Таким чином, можна припустити, що передумовами виникнення переживання самотності можуть бути особистісні характеристики, які виходять від самої людини і умов, які сприяють прояву самотності.

Метою статті є виклад результатів дослідження властивостей особистості, які аранжують схильність індивіда до переживання самотності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Емпіричне дослідження проводилося на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Вибірку склали 320 осіб – студенти денної та заочної форми навчання віком від 18 до 40 років. Діагностика показників схильності до переживання самотності здійснювалась за допомогою методики, розробленою у співавторстві з науковим керівником О.П. Санніковою «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності (ДИСПС)» [1], задля вивчення властивостей особистості застосовано Фрайбургський особистісний опитувальник (FPI) [10]. Математико-статистична обробка даних здійснювалась за допомогою комп'ютерної програми SPSS 21.0 for Windows (кореляційний аналіз, параметричний критерій t-Ст'юдента); якісний аналіз (метод «асів» і «профілів»).

Задля встановлення зв'язків між показниками властивостей особистості та показниками схильності до переживання самотності здійснено кореляційний аналіз, результати якого викладено в табл. 1.

Таблиця 1

Значимі коефіцієнти кореляції між показниками схильності до переживання самотності та факторами особистості (за методикою FPI)

	Показники схильності до переживання самотності								
	СМо	СПф	СЕ	СКГ	СКР	СРА	САЗ	ПрС	СЗ
F _I		177*				-226*	-125		130
F _{II}		137	126						
F _{III}		181*	218*	156	118	-223*	-343*	153	202*
F _{IV}	132	152	136			-326*	-177	112	143
F _{VII}	-189	154	143	119			-277*		148
F _{VIII}	135	139	182*	163*	130	-246*		118	177*
F _{XI}		168	198*	144*		-199*			172*

Примітка. 1) Коми та нулі опущено; 2) позначення «*» - кореляція на 1% рівні; без позначення – кореляція на 5% рівні; 3) умовні скорочення показників схильності до переживання самотності: СМо – мотиваційний компонент, СПф – психофізіологічний компонент, СЕ – емоційний компонент, СКГ – когнітивний компонент, СКР – конативно-регулятивний компонент, СРА – рефлексивно-аналітичний компонент, САЗ – адаптивно-захисний компонент, ПрС – прийняття самотності, СЗП – загальний показник самотності; Шкали (FPI): F_I – невротичність, F_{II} – спонтанна агресивність, F_{III} – депресивність, F_{IV} – роздратованість, F_{VII} – реактивна агресивність, F_{VIII} – сором'язливість, F_{XI} – емоційна лабільність.

Отже, мотиваційний показник (СМо) має додатні зв'язки ($\rho \leq 0,05$) з показниками роздратованість (F_{IV}), сором'язливість (F_{VIII}), від'ємний зв'язок ($\rho \leq 0,01$) з реактивною агресивністю (F_{VII}). Психофізіологічний показник (СПф)

додатно пов'язаний з показниками невротичність (F_I), депресивність (F_{III}), роздратованість (F_{IV}), реактивна агресивність (F_{VII}), емоційна лабільність (F_{XI}) ($\rho \leq 0,01$), спонтанна агресивність (F_{II}), сором'язливість (F_{VIII}) ($\rho \leq 0,05$). Емоційний показник (CE) виявив додатні зв'язки ($\rho \leq 0,01$) з показниками депресивність (F_{III}), сором'язливість (F_{VIII}), емоційна лабільність (F_{XI}), на 5% рівні з показниками спонтанна агресивність (F_{II}), роздратованість (F_{IV}), реактивна агресивність (F_{VII}). Когнітивний показник СКГ має додатні зв'язки з показниками депресивність (F_{III}), сором'язливість (F_{VIII}), емоційна лабільність (F_{XI}) ($\rho \leq 0,01$) і реактивна агресивність (F_{VII}) ($\rho \leq 0,05$). Контрольно-регулятивний показник (СКР) додатно пов'язаний ($\rho \leq 0,05$) з показниками депресивність (F_{III}), сором'язливість (F_{VIII}). Показник прийняття самотності (ПрС) виявив додатні зв'язки з показниками депресивність (F_{III}) ($\rho \leq 0,01$), роздратованість (F_{IV}), сором'язливість (F_{VIII}) ($\rho \leq 0,05$). Загальний показник переживання самотності (СЗП) виявив додатні зв'язки з показниками депресивність (F_{III}), реактивна агресивність (F_{VII}), сором'язливість (F_{VIII}), емоційна лабільність (F_{XI}) ($\rho \leq 0,01$), невротичність (F_I) та роздратованість (F_{IV}) ($\rho \leq 0,05$).

Проведений кореляційний аналіз виявив наявність переважно додатних значущих зв'язків на 1% рівні між показниками схильності до переживання самотності та властивостями особистості за FPI. Встановлено, що збільшення значення показників переживання самотності супроводжується збільшенням значень таких властивостей, як невротичність (F_I), спонтанна агресивність (F_{II}), депресивність (F_{III}), роздратованість (F_{IV}), сором'язливість (F_{VIII}), емоційна лабільність (F_{XI}).

Наступним кроком дослідження було виявлення груп з різним типом схильності до переживання самотності. За допомогою метода «асів» [8] виявлено групи осіб, з різною диспозицією переживання самотності, що виділялися за домінуванням емоційного, когнітивного, контрольно-регулятивного компоненту. Враховуючи результати процентільних оцінок із загальної вибірки (n=320) виокремленні групи: *емоційного типу* переживання самотності (CE, n=9), *когнітивного типу* переживання самотності (СКГ, n=5), *контрольно – регулятивного типу* переживання самотності (СКР, n=8).

На рис. 1 надані зведені профілі факторів особистості за методикою FPI у представників груп осіб з різним типом схильності до переживання самотності. На осі ОХ відмічені показники, що вивчаються, на осі ОУ розміщені одиниці вимірювання - стенайни. Значення кожного показника, що відповідні першому квартилю (Q1 - від 1 до 3), інтерпретуються як низький рівень розвитку властивості, що діагностується. Результати, відповідні останньому, четвертому квартилю розподілу (Q4 - від 7,5 до 10), оцінюються як показники високого рівня розвитку. Стенайн 5,5 відповідає медіані.

В цілому, порівняльний аналіз конфігурації кожного профілю і його розташування щодо середньої лінії ряду показав, що кожний профіль характеризується своєю специфікою досліджуваних показників, яка проявляється в їх своєрідному якісно-кількісному поєднанні.

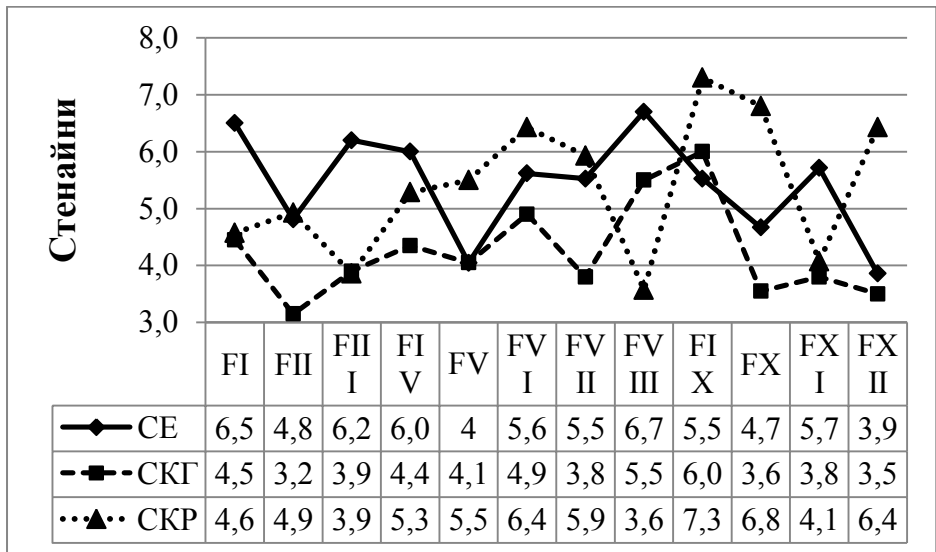

Рис. 1. Профілі факторів особистості за методикою FPI груп осіб з різним типом схильності до переживання самотності

Примітка. Умовні скорочення: FI – невротичність, FII – спонтанна агресивність, FIII – депресивність, FIV – роздратованість, FV – товарищівність, FVI – врівноваженість, FVII – реактивна агресивність, FVIII – сором’язливість, FIX – відкритість, FX – екстраверсія, FXI – емоційна лабільність, FXII – маскуліність

Візуальні розбіжності між однойменними показниками в групах, що порівнюються підтверджено значеннями t-критерію Ст’юдента.

Для вивчення характеристик схильності до самотності представників груп обстежених здійснено ранжування абсолютних значень показників самотності за ступенем відхилення від середньої лінії ряду (від більшого значення до меншого).

При цьому, значення показника, що розташовані в просторі вище середньої лінії ряду, характеризують тенденцію до додатного полюса, значення показників переживання самотності, що знаходяться нижче середньої лінії ряду, свідчать про тенденцію до від’ємного полюса, до слабкої виразності параметра, що аналізується (див. табл. 2).

У табл. 2 вказані найбільш виразні показники факторів особистості за методикою FPI в кожній групі обстежених.

Ранжування показників факторів особистості (за FPI) у осіб з різним типом схильності до переживання самотності

Ранг показників	Групи осіб з різним типом до переживання самотності		
	СЕ	СКГ	СКР
1	FVIII+	FII-	FVIII+
2	FI+	FX-	FIX+
3	FIII+	FVII-	FIV+
4	FIV+	FIII-	FVII+

Отже, можна визначити, що для представників групи *емоційного типу самотності* (СЕ) властиві страх, нерішучість, невпевненість в собі, уникнення ризикованих ситуацій, занепокоєнність, від будь-яких змін очікують тільки неприємностей (FVIII+). Тривожність, збудливість у поєднанні з виснажливістю на фоні зниженого настрою, виявляється вразливістю, плаксивістю, образливістю. Чутливі до стресових подій, на які реагують відчаєм або агресією (FI+). Через глибоке занурення у власні переживання, демонструють відчуженість, скутість, відособленість. Їм притаманні нерішучість, страх прийняття самостійного рішення, що доводить їх до відчаю. Події минулого і теперішнього життя, незалежно від їх змісту, викликають докори сумління, гнітюче передчуття біди і нещастя; болісно переживають реальні неприємності, бачать тільки промахи і помилки, а в майбутньому – непереборні труднощі, схильні до самозвинувачення (FIII+). Проявляють роздратованість, вороже реагують на критику та зауваження на свою адресу. Конфліктна поведінка обирається формою захисту від травмуючих переживань (FIV+).

Для представників групи *когнітивного типу самотності* (СКГ) характерні конформність, поступливість, стриманість, обережність поведінки, звуження кола інтересів. Важко сприймають все нове, до змін ставляться обережно з упередженням (FII-). Осіб цієї групи характеризує інтровертованість, замкнутість, в ситуаціях вимушеного спілкування дезорганізуються, втрачають душевну рівновагу. Можливо, з цієї причини намагаються зберігати дистанцію у взаєминах, «триматися в тіні». З повагою ставляться до прав інших, цінують індивідуальність і своєрідність в людях, вважають, що кожен має право на власну точку зору (FX-). Демонструють підвищену ідентифікацію з соціальними нормами, при досягненні суто особистих цілей їм не вистачає наполегливості і завзятості, задовольняються вже доступним і наявним. Вони надмірно легко погоджуються з владою і авторитетом, завжди готові вислухати і прийняти поради від більш досвідченої особи, власна активність недостатня (FVII-). Цих осіб можна характеризувати як тверезо і реалістично мислячих. В житті керуються надійними, реальними відчутними цінностями. Їм властива відсутність внутрішньої напруженості, свобода від конфліктів, задоволеність собою і своїми досягненнями, готовність слідувати нормам і вимогам (FXI-).

Особи *контрольно-регулятивного типу самотності* (СКР) характеризує відкритість, прагнення до довірливо-відвертих взаємовідносин з оточуючими людьми, достатній рівень самокритичності (FIX+). Їм притаманні риси екстравертованої особистості, такі як активність, честолюбство, прагнення до суспільного визнання, легкість в спілкуванні, встановленні контактів, соціальна спритність, схильність до маніпулювання для досягнення власних цілей (FX+). Демонструють високу стабільність емоційного стану, вміння володіти собою, здатність контролювати й стримувати астенічні емоції (FXI-), схильність до рефлексії, самоаналізу і самокритики, чутливість до нюансів міжособистісного спілкування (FXII-).

Таким чином, в результаті емпіричного дослідження було встановлено, що відмінності в групах осіб з різним типом переживання самотності проявляються в своєрідному поєднанні факторів особистості (FPI).

Висновки. Аналіз літератури дозволив встановити, що самотність частіше розглядається як негативне явище в контексті різних стосунків, емоційних реакцій і пов'язаних з ними деформацій.

В цьому дослідженні вивчається схильність до переживання самотності, котра розглядається як складна, цілісна багаторівнева риса особистості, що охоплює сукупність емоційних, когнітивних, поведінкових утворень, пов'язаних з усвідомленням відповідальності за власні вчинки і життя в цілому, що характеризується власним ставленням до самотності, суб'єктивним очікування «самотнього» ситуацій, готовністю реагувати на будь-які емоціогенні ситуації перш за все переживанням самотності, що виявляється у власних емоційних, когнітивних та поведінкових репрезентаціях.

Для емпіричної перевірки співвідношення показників деяких психологічних характеристик особистості та схильності до переживання самотності вибрані методики: «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності» автори – О.П. Саннікова, В.Б. Бедан та Фрайбургський особистісний опитувальник (FPI).

Проведений кореляційний аналіз виявив наявність переважно додатних значущих зв'язків на 1% рівні між показниками схильності до переживання самотності та властивостями особистості за FPI.

Доведено, що для представників групи *емоційного* типу схильності до переживання самотності характерне тривожність, зосередженість на власних переживаннях, усвідомленням і прийняттям самотності, невпевненістю в собі. Для представників *когнітивного* типу самотності характерне конформність, поступливість, стриманість, інтровертність, дистанціювання в стосунках. Осіб *контрольно-регулятивного* типу самотності характеризує високий рівень самокритичності, здатність до самоаналізу, здатність контролювати й стримувати астенічні емоції, схильність до рефлексії, чутливість до нюансів міжособистісного спілкування.

Подальше вивчення схильності до переживання самотності в контексті властивостей особистості дозволить розширити цілісне уявлення про

досліджуваний феномен задля пошуку способів психокорекції самотньої особистості.

Література

1. Тест-опросник «Диференціальна діагностика схильності особистості до переживання самотності (ДИСПС)» / О.П. Саннікова, В.Б. Бедан. – № 76765; опубл. 09.02.2018.
2. Бакалдин С.В. Эмоциональные особенности переживания одиночества // Сергей Витальевич Бакалдин // Вестник Адыгейского Государственного Университета, выпуск 5, 2008. Майкоп: изд-во АГУ, 2008. – 244 с.
3. Долгинова О.Б. Одиночество и отчужденность в подростковом и юношеском возрасте: дис... канд. психол. наук. 19.00.07 / Ольга Борисовна Долгинова. - СПб, 1996. - 166 с.
4. Зимбардо Ф. Дж. Застенчивость: Что это такое и как с ней справляться: Исследования проведены в сотрудничестве с П.А. Пилконисом / Ф.Дж. Зимбардо. – СПб.: Питер-пресс, 1995.
5. Куницына В. Н. Дефицитное общение [Текст] / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша // Куницына В. Н. Межличностное общение: учеб. пособие / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. - Санкт-Петербург, 2001. - С. 368-383
6. Лабиринты одиночества [Текст] / [пер. с англ.; сост., общ. ред. и предисл. Н. Е. Покровский]. – М.: Прогресс, 1989. – 624 с.
7. Леонтьев Д.А., Осин Е.Н., Салихова А.Ж. Переживание одиночества: негативные и позитивные аспекты // Психология общения: Тренинг человечности: Тезисы международной научно-практической конференции, посвященной 70-летию со дня рождения Л.А. Петровской / Под ред. О.В. Соловьевой. М.: Смысл, 2007. С. 320–322.
8. Санникова О. П. Феноменология личности: Избранные психологические труды / Ольга Павловна Санникова. – Одесса: СМІЛ, 2003. – 256 с.
9. Сіляєва В.І. Жіноча самотність як психологічна проблема / Вікторія Іванівна Сіляєва // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №4. – С. 33-35.
10. Теоретические и прикладные вопросы психологии Часть II Прикладные проблемы психологии. Под ред. А. А. Крылова. — СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 1995. — 163 с.
11. Horowitz. L. M., French, R., & Anderson. C. A. (1982). The prototype of a lonely person. In L. Peplau & D. Perlman (Eds.), Loneliness: A sourcebook of theory, research, and therapy (pp. 183-205). New York: Wiley.
12. Jones W. H., Hobbs S. A., Hockenbury. D. Loneliness and social skill deficits // Journal of Personality and Social Psychology. – 1982. – № 42.
13. Moore J. A. Loneliness: Self-discrepancy and sociological variables. Canadian Counsellor, 10. – 1976. P. 133-135.

14. Winnicott D. W. Die Fähigkeit zum Alleinsein. In D. W. Winnicott (Ed.): *Rei-fungsprozesse und fordernde Umwelt*. München: Kindler, 1974.
15. Zilboorg G. Loneliness // *Atlantic Monthly*. 1938. January. – P. 45-54

Транслітерація

1. Test-oprosnik «Diferentsialna diagnostika shilnosti osobistosti do perezhivannya samotnosti (DISPS)» [The test-questionnaire «Differential diagnostics of the shilnost of individuality before experiencing samotnosti (DISPS)»] / O.P. Sannikova, V.B. Bedan. – # 76765; opubl. 09.02.2018.
2. Bakaldin S.V. (2008). Emotsionalnyie osobennosti perezhivaniya odinochestva [Emotional characteristics of the experience of loneliness] // *Sergey Vitalevich Bakaldin // Vestnik Adyigeyskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, vypusk 5, 2008. Maykop: izd-vo AGU. – 244 s. [in Russian]
3. Dolginova O.B. (1996). Odinochestvo i otchuzhdennost v podrostkovom i yunosheskom vozraste [Loneliness and alienation in adolescence and adolescence]: dis.... kand. psihol. nauk. 19.00.07 / Olga Borisovna Dolginova. - SPb, - 166 s. [in Russian]
4. Zimbardo F. (1995). Zastenчивost: Chto eto takoe i kak s ney spravlyatsya [Shyness: What is it and how to cope with it]: Issledovaniya provedenyi v sotrudnichestve s P.A. Pilkonisom / F.Dzh. Zimbardo. – SPb.: Piter-press, [in Russian]
5. Kunitsyina V. N. (2001). Defitsitnoe obschenie [Deficit communication] / V. N. Kunitsyina, N. V. Kazarinova, V. M. Pogolsha // *Kunitsyina V. N. Mezhlіchnostnoe obschenie: ucheb. posobie / V. N. Kunitsyina, N. V. Kazarinova, V. M. Pogolsha. - Sankt- Peterburg, - S. 368-383. [in Russian]*
6. Labirinty odinochestva (1989). [Labyrinths of loneliness] / [per. s angl.; sost., obsch. red. i predisl. N. E. Pokrovskiy]. – M.: Progress, – 624 s. [in Russian]
7. Leontev D.A., Osin E.N., Salihova A.Zh. (2007). Perezhivanie odinochestva: negativnyie i pozitivnyie aspekty [The experience of loneliness: negative and positive aspects] // *Psihologiya obscheniya: Trening chelovechnosti: Tezisy mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii, posvyaschennoy 70-letiyu so dnya rozhdeniya L.A. Petrovskoy / Pod red. O.V. Solovevoy. M.: Smyisl, S. 320–322. [in Russian]*
8. Sannikova O. P. (2003). Fenomenologiya lichnosti: Izbrannyye psihologicheskie trudy [Phenomenology of personality: Selected psychological works] / Olga Pavlovna Sannikova. – Odessa: SMIL, – 256 s. [in Russian]
9. Siljajeva V.I. (2000). Zhinocha samotnistj jak psikhologhichna problema [Female loneliness as a psychological problem] / Viktorija Ivanivna Siljajeva // *Praktychna psikhologhija ta socialjna robota. — #4. – S 33-35.*
10. Teoreticheskie i prikladnyie voprosy psihologii (1995). [Theoretical and applied questions of psychology] Chast II Prikladnyie problemy psihologii. Pod red. A. A. Kryilova. — SPb: Izdatelstvo S.-Peterburgskogo universiteta, — 163 s. [in Russian]

11. Horowitz. L. M., French, R., & Anderson. C. A. (1982). The prototype of a lonely person. In L. Peplau & D. Perlman (Eds.), Loneliness: A sourcebook of theory, research, and therapy (pp. 183-205). New York: Wiley.
12. Jones W. H., Hobbs S. A., Hockenbury. D. (1982). Loneliness and social skill deficits // Journal of Personality and Social Psychology. — № 42.
13. Moore J. A. (1976). Loneliness: Self-discrepancy and sociological variables. Canadian Counsellor, 10. –P. 133-135.
14. Winnicott D. W. (1974). Die Fähigkeit zum Alleinsein. In D. W. Winnicott (Ed.): Reifungsprozesse und fordernde Umwelt. München: Kindler,
15. Zilboorg G. (1938). Loneliness // Atlantic Monthly. January. – P. 45-54.

Бедан В.Б.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЦ СКЛОННЫХ К ПЕРЕЖИВАНИЮ ОДИНОЧЕСТВА РАЗНОГО ТИПА

В статье презентованы результаты теоретического и эмпирического исследования некоторых психологических характеристик лиц склонных к переживанию одиночества разного типа. Для эмпирической проверки психологических характеристик, которые сопровождают переживание склонности к переживанию одиночества выбраны методики «Дифференциальная диагностика склонности личности к переживанию одиночества», авторы – О.П. Санникова, В.Б. Бедан и Фрайбургский личностный опросник (FPI). Установлено, что группы лиц с различной диспозицией переживания одиночества отличаются специфическим набором свойств, которые аранжируют его проявления. Выявлено, что для представителей эмоционального типа склонности к переживанию одиночества характерны тревожность, сосредоточенность на собственных переживаниях, осознание и принятие одиночества, неуверенность, нежелание что-либо изменить в своей жизни. Для представителей когнитивного типа одиночества присущи конформность, уступчивость, сдержанность, интровертность, дистанцирование в отношениях, последовательность в принятии решения. Представителей группы контрольно-регулятивного типа одиночества характеризует высокий уровень самокритичности, способность к самоанализу, стабильность эмоционального состояния, умение владеть собой, способность контролировать и сдерживать астенические эмоции, склонность к рефлексии, чувствительность к нюансам межличностного общения.

Ключевые слова: личность, склонность к переживанию одиночества, свойства личности

Bedan V.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE PERSONS PREDISPOSITION TO THE EXPERIENCE OF LONELINESS OF A DIFFERENT TYPE

The article presents the results of theoretical and empirical research of some psychological characteristics of persons of loneliness of different types inclined to experiencing. For the empirical testing of the psychological characteristics that accompany the experience of a propensity for experiencing loneliness, the methods "Differential diagnosis of a person's propensity for experiencing loneliness" (O. Sannikova, V. Bedan) and the Freiburg personal questionnaire (FPI). It is established that groups of persons with different dispositions of loneliness experience have a specific set of properties that arrange its manifestations. Revealed that representatives of the emotional type of propensity to experience loneliness characterized by anxiety, focus on their own experiences, awareness and acceptance of loneliness, uncertainty, reluctance to change anything in life. For representatives of the cognitive type of loneliness - conformity, compliance, restraint, introversion, distancing in relationships, consistency in decision-making. Persons control and regulatory type of loneliness characterizes a high level of self-criticism, the ability to self-analysis, the stability of the emotional state, self-control, the ability to control and restrain the asthenic emotions, the tendency to reflection, sensitivity to the nuances of interpersonal communication.

Бедан Вікторія Борисівна – аспірант кафедри загальної та диференціальної психології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, м. Одеса.

УДК 159.92

Боярин Л.В., Піддубняк С.В., Петрашевич С.М.

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА КОРЕКЦІЯ ПОВЕДІНКИ ДЕПРИВОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ З ДИСТАНТНОЇ СІМ'Ї

У статті надано результати досліджень особливостей соціально-психологічної роботи з депривованими підлітками із дистантних сімей, подано причини та наслідки дисгармонійного виховання та заходи психокорекційної роботи з дистантною сім'єю загалом.

Ключові слова: ресоціалізація, дистантна сім'я, депривована особистість, підлітковий вік, дисгармонійне виховання.

Постановка проблеми. Процес формування і розвитку сучасної сім'ї, який проходить у складних і суперечливих умовах економічної та соціально-політичної нестабільності, посилює проблему депривації неповнолітніх та сприяє відхиленням у їхній поведінці. Особливої уваги потребують підлітки, виховання яких відбувається у змінених умовах життєдіяльності, зокрема в дистантній сім'ї, члени якої тривалий час із різних причин проживають на відстані один від одного. Якщо вплив таких змін перевищує наявні адаптаційні можливості підлітка, то процес його соціальної адаптації блокується або відбувається невдало. Як наслідок,